

Pròleg

CAROLA DURAN TORT

Quan l'actual director de les *Monografies del Montseny*, l'amic Òscar Farrerons, em va demanar si volia encapçalar el volum d'enguany, vaig pensar d'entrada que potser no era mereixedora d'aquest honor, ja que m'hi havien precedit persones amb qui no podia competir quant a mèrits personals.

Però aviat vaig acceptar la invitació per dos motius que us faig avinents tot seguit: El primer fou que, repassant els col·laboradors de les darreres edicions on he publicat, cap d'ells podia exhibir una vida tan llarga com la meua; o sigui que no hi havia ningú tan vell com jo que aportés treballs a les *Monografies*. Aleshores vaig considerar que l'honor que se'm feia era un reconeixement a la capacitat de molta gent gran per mantenir-se activa i també un encoratjament a d'altres coetanis perquè aportin els seus coneixements o la seva saviesa abans que aquests tresors no desapareguin empesos pels anys.

I el segon motiu fou que molt poques vegades una dona ha gaudit d'aquest privilegi en els quasi quaranta volums de la col·lecció. Per això, aquest trencament de la unanimitat masculina també té el valor de fer palès a altres dones que ens cal oblidar el fals sentit de modèstia, allò que s'anomena el complex d'impostora, i no hem de tenir dubtes a l'hora de fer visible la feina que fem en els respectius àmbits d'actuació.

Així, aquestes dues condicions –de vella i de dona– van determinar la meua acceptació a encapçalar aquest volum de les *Monografies del Montseny*.

Presa la determinació, vaig estar dubtant sobre com podria enfocar aquesta presentació. Els meus dubtes es movien entre una visió professional sobre la publicació i les vivències d'una persona que ha crescut en l'entorn de la muntanya i que ha gaudit des de la infantesa dels racons que la serralada ofereix als habitants de la part Est del massís.

Al final vaig pensar que no era possible deslligar les diferents parcel·les de la vida i que miraria d'incloure-les totes perquè la meua personalitat actual és el resultat de la fusió de les activitats professionals amb l'experiència que la muntanya m'ha donat al llarg de meua, ja longeva, existència.

Pot semblar inadequat començar aquesta presentació amb una retrospectiva de la meua infància, però considero que les circumstàncies viscudes en aquella època eren prou determinants per marcar una personalitat infantil.

Nascuda a Barcelona, el 1937, filla única d'un metge, que es va dedicar en cos i ànima a la seva professió, i d'una mare, dedicada a tenir cura de la família, els primers temps de la meva existència van ser plàcids, però els bombardeigs de Barcelona van provocar el pelegrinatge de la meva mare i el meu cap a Martorell, casa pairal dels avis paterns i, en conseqüència, l'allunyament progressiu del pare, absorbit totalment en la tasca al davant del servei de transfusió de sang.

I la desfeta final de la guerra va comportar el seu exili forçós i la situació de desemparança total de la mare que, de cop, es va trobar sola amb un infant, sense cap mena de suport econòmic ni social i amb el segell infamant de ser la dona d'un exiliat important. Per l'altra part, la guerra també va comportar importants pèrdues econòmiques als avis materns, però no van dubtar a acollir-nos i a compartir les escassetats i les misèries d'una postguerra que va ser fosca i trista, sobretot per als vençuts.

I Aiguafreda, la casa d'estiueig que ja havia estat el refugi de la família materna durant la guerra, es va convertir, durant els estius, en l'Arcàdia de la meva infantesa. La vida a Barcelona transcorria entre un pis sense luxes i una escola privada, que ocupava els baixos d'un edifici i que no suportaria cap mena d'homologació amb qualsevol escola d'ara. Per això, les estades a Aiguafreda durant l'estiu, un estiu llarg que durava de Sant Joan a la Mercè, significaven un canvi radical de vida: aire lliure, espais oberts, carrers sense trànsit i, sobretot, llibertat.

Llibertat que al voltant dels deu anys em van permetre, juntament amb alguns altres infants com jo, fer sortides que avui en dia serien impensables sense la supervisió d'un adult. Alguns d'aquests llocs han desaparegut perquè el paisatge ha canviat força, però encara són vius en el meu record.

L'Avencó sempre ha estat un lloc proper i concorregut pels vilatans. Amb poca estona, la petita trepa, arribava fins a la desapareguda font del Grill, situada entre l'actual càmping i la llera del riu. Era una font senzilla que devia portar molt poca aigua perquè hi havia una inscripció feta amb pintura que deia: «Font del Grill, beveu i tapeu». Com que, per arribar-hi, s'havia de travessar el riu, que no portava més d'un pam d'aigua, sempre s'acabava amb un remullada de peus o de cul.

Un centenar de metres més amunt, una resclosa permetia aprendre els primers rudiments de natació que després podíem practicar al gorg de les Senyores, anomenat així perquè quedava resguardat de les mirades masculines, o a la Platgeta on encara avui hi ha qui s'hi banya.

A l'altre costat del poble, la riera, o sigui el Congost, també era terreny per explorar. Durant molts anys, el Congost va ser una claveguera a cel obert,

situació que afortunadament ha revertit, però durant la meva infantesa portava l'aigua prou neta i abundant per intentar pescar-hi anguiles tant al gorg de la font d'en Pinós com al gorg de la Serra, just abans d'on el riu rep les aigües de l'Avencó.

Llibertat que es va eixamplar a l'adolescència, ara ja amb una colla força més nombrosa, i va permetre que les escapades es convertissin en excursions de tot el dia. Una de les destinacions obligades era pujar al Tagamanent, el dia de la Festa Major, el 8 de setembre. En aquells anys, l'indret era propietat de la família del llibreter Porter, la qual s'ocupava dels preparatius per poder dir missa a l'església. La cerimònia era oficiada per mossèn Adjutori Vilalta que pujava des de Santa Eugènia a dalt d'una cavalcadura i hi celebrava una missa cantada amb les veus femenines de la família Porter acompanyades per un harmònim, traslladat a les sàrries d'un matxo. Després dinar pels voltants i, com un record vague, la sala de ca l'Agustí convertida en un cafè improvisat amb els sons d'algun instrument, que no puc precisar si era un acordió, un violí o un simple flabiol.

Una altra de les excursions habituals era la sortida cap al Brull, seguint el curs de l'Avencó fins a sota el Pujol i després iniciar la pujada per can Corominas. En aquests anys, començament dels 50, a Aiguafreda, hi estiuejava la família del Dr. Josep M. Torras i Llorella, tisiòleg que no abandonava mai el sanatori del Brull perquè hi exercia en qualitat de metge intern. Per això, dos dels seus fills, el Jaume i la Ma. Antònia, aprofitaven l'excursió per veure'l. La visita dels fills era recompensada amb el regal d'un meló o una síndria que era compartida a la font de sota el sanatori.

I la sortida que no faltava cap estiu era pujar fins a la masia de la Figuera, aquella gran edificació situada al vessant de la Calma, propietat de la família Grau. La casa, a més a més de la situació enlairada que permetia dominar les valls properes, tenia l'honor de ser pionera, a començaments del segle XX, d'allò que ara anomenem «turisme rural».

El camí per accedir-hi començava a la pista que seguia l'Avencó i, després del pont de Peu de Costa –el nom ja és definitori–, calia enfilem-se pel camí de bast cap a la Figuera. A la colla, ens provocava curiositat la sèrie de pals de fusta que regularment apareixien paral·lels a la pujada i que mantenien un fil metàl·lic que els connectava. No eren pals d'electricitat perquè a la masia no en disposaven, sinó pals de telèfon que arribaven fins a la casa i que encara avui es mantenen en peu.

Quin era el motiu pel qual una casa situada enmig de l'aïllament i la soledat més absoluta disposés, a la segona dècada del segle XX, d'un

invent tecnològic tan avançat i que encara trigaria anys a implantar-se a la resta de poblacions?

La història és la següent:

Com era habitual entre els propietaris rurals, els casaments dels fills es concertaven entre famílies de nivell similar com un sistema de mantenir o engrandir el patrimoni. Per això, els Grau, en veure que el fill gran, el Pepet, no es comprometia van promoure una trobada amb la família Sentias, propietaris d'una altra gran masia com era l'Oller, situada a Sant Martí de Centelles.

La idea era prometre el Pepet amb la noia gran de l'Oller, la Pepeta, però aquest va escollir la filla segona, l'Angelina que encara era una nena que estudiava a les monges dominiques de Vic. Per aquest motiu el matrimoni es va retardar fins que l'Angelina no va complir els divuit anys.

El casament entre el Pepet i l'Angelina va tenir lloc el 8 de març de 1913 a l'ermita de Sant Jaume a l'Abella. Va ser un casament doble perquè en la mateixa cerimònia van contraure matrimoni la germana del Pepet, la Dolors –la Lola de la Figuera maragalliana– amb en Josep Nogueras, germà de l'escriptor Rafael Nogueras i Oller.

L'Angelina va deixar la casa pairal per anar a viure a la Figuera, a l'altra banda de la vall del Congost i, encara que les dues edificacions es veien d'una a l'altra en la llunyania, calia esmerçar un grapat d'hores per desplaçar-s'hi. Com que encara era una nena que tot just acabava de fer els 18 anys, el canvi de vida i la soledat li costaven d'assumir i li provocaven enyorances de l'Oller. Per l'altre costat, la família Sentias també la trobava a faltar.

Cal tenir present que, en aquest mateix any 1913, el telèfon es començava a implantar a casa nostra i, malgrat que no dispoïo d'una certesa total, és molt possible que la Companyia Telefònica del Vallès, fundada el 1913, oferís la possibilitat d'enllaçar telefònicament les dues masies, pertanyents a famílies prou importants de la comarca, a través de la centraleta situada a l'Abella.

La instal·lació, malgrat la seva complexitat, era una demostració palpable de les capacitats comunicatives del nou invent i per aquest motiu, la companyia devia pensar que seria una bona eina de publicitat per als nous clients. Per això, va muntar la línia sense cap cost per a la gent de la Figuera. Una volta a la maneta de l'aparell i apareixia la veu de la telefonista de l'Abella que ràpidament connectava amb l'Oller i viceversa. I, d'aquesta manera, l'Angelina podia conversar amb els seus familiars i aquests podien desitjar una bona nit a la filla enyorada.

En la meva joventut, jo desconeixia la història del telèfon, però l'excursió a la Figuera, amb la possibilitat de banyar-se als gorgs de la Vermella, era un atractiu prou potent per organitzar la sortida cada estiu.

Aquesta llibertat que representava el fet de poder entrar i sortir sense gaire control –o a mi m'ho semblava– és la base on s'assenta el meu amor pel Montseny. Com que la meva relació amb la serralada ha continuat sense defallir en cap període, el sentiment de llibertat inicial s'ha anat transformant en una conscienciació de la importància que el Montseny té en la meua vida i la necessitat de preservar les seves manifestacions en tots els àmbits, siguin culturals, socials, econòmics, històrics, literaris...

I d'aquí neixen les meves participacions a les *Monografies del Montseny*, on he plasmat alguns dels coneixements que la meua professió d'estudiosa de la cultura catalana a cavall dels segles XIX i XX m'han aportat i que gustosament he publicat en aquests volums, que són una veritable enciclopèdia monotemàtica on cal acudir sempre que es busqui informació sobre la serralada.

Per això, agraïda per l'honor, només em queda que desitjar,

Llarga vida a les *Monografies*!

I que per molts anys tots puguem continuar gaudint d'aquest espai mític.

Moltes gràcies!!!